

**Waterschapsverkiezingen
Drents Overijsselse Delta
2019**

een procesmatige evaluatie

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	3
1.1 Waterschapsverkiezingen	3
1.2 Samenwerking	3
1.3 Kieswet en Waterschapswet	4
1.4 Bestuurssamenstelling	4
2. Voortraject	4
2.1 Besluitvorming	4
2.2 Organisatie door gemeenten	4
2.3 Beantwoording vragen rond de verkiezingen	4
3. Kiezerbestanden	5
4. Registratie en kandidaatstelling	5
4.1 Registratie	5
4.2 Kandidaatstelling	5
5. Stemming en uitslag	6
5.1 Stembescheiden	6
5.2 Telling, vaststellen uitslag, benoeming en installatie	6
5.3 Opkomst	7
5.4 Centraal stembureau/hoofdstembureau	7
6. Communicatie	8
7. Kosten	8
8. Projectleiding en –uitvoering	8
9. Vragen aan nieuwe leden algemeen bestuur	9
10. Conclusie	9
11. Aanbevelingen	10
12. Kerncijfers	11

Bijlage 1 Overzicht Algemeen Bestuur per 28 maart 2019

Bijlage 2 Communicatiemiddelen en –activiteiten

Bijlage 3 Vragenformulier nieuwe leden algemeen bestuur

1. Inleiding

1.1 Waterschapsverkiezingen

Op 20 maart 2019 waren de waterschapsverkiezingen.

Het waren de eerste verkiezingen voor Waterschap Drents Overijsselse Delta (hierna: WDODelta) dat per 1 januari 2016 ontstond door de fusie van de waterschappen Reest en Wieden en Groot Salland. Het was de tweede keer dat de verkiezingen gelijktijdig met die voor Provinciale Staten werden gehouden. Net als vier jaar geleden kon worden gestemd via de stembus. De gemeenten waren wederom verantwoordelijk voor het actieve deel van de verkiezingen, namelijk de verspreiding van de stempassen en kandidatenlijsten, de stemming en het tellen van de stemmen. Het waterschap bleef verantwoordelijk voor het passieve deel, te weten registratie en kandidaatstelling en de vaststelling van de uitslag.

Het project verkiezingen is over het algemeen kritisch vanwege een groot aantal wettelijke vereisten (waarvan de waarborging van het stemgeheim de belangrijkste is) en vanwege de harde termijnen.

Het algemeen bestuur stelde op 19 december 2017 de volgende doelstellingen voor het project verkiezingen vast:

1. Enthousiasmeren kandidaten voor verkiezingsdeelname
2. Rechtmatige (in formeel opzicht foutloos) verlopen verkiezingen
3. Rechtmatige benoeming (toelating) van een nieuw algemeen bestuur op 28 maart 2019
4. Uitgevoerde communicatie volgens een met de Adviesgroep verkiezingscommunicatie afgestemd communicatieplan

De communicatiedoelstellingen rondom de verkiezingen waren:

- Informeren en stimuleren potentiële kandidaten
- Bevorderen van de opkomst
- Bekendmaking van de uitslag

De uitgangspunten voor de communicatiestrategie waren:

- Eenduidige (en daardoor effectieve) communicatie door waterschappen op landelijk en regionaal niveau
- Efficiency en effectiviteit door regionale samenwerking met buurwaterschappen en met de provincies
- Informeren en stimuleren van potentiële kandidaten, met bijzondere aandacht voor groepen die nu ondervertegenwoordigd zijn bij de kandidaatstelling

Tijdens de verkiezingen kon worden gestemd voor de categorie ingezetenen (21 zetels). Alle waterschappen in Nederland hielden gelijktijdig hun verkiezingen. De geborgde zetels voor de categorieën ongebouwd, bedrijven en natuur werden ingevuld door middel van benoemingen.

In deze evaluatie wordt teruggekeken op de verkiezingen. De verschillende onderwerpen worden beschreven en er wordt aandacht besteed aan de bijzonderheden die zich hebben voorgedaan. Aan het einde worden aanbevelingen gedaan die van belang kunnen zijn voor de volgende waterschapsverkiezingen in 2023.

1.2 Samenwerking

Eind 2017 is gestart met de voorbereiding van de verkiezingen. De projectorganisatie verkiezingen van de Unie van Waterschappen vervulde een coördinerende rol. Op landelijk niveau werden bepaalde zaken afgestemd, die vervolgens werden besproken in de regelmatig terugkerende overlegmomenten met de projectleiders van de waterschappen. Er was een expertgroep voor de communicatie en voor juridische zaken.

Voorts bestond er een samenwerkingsverband tussen de waterschappen Fryslân, Hunze en Aa's, Noorderzijlvest, Vechtstromen en WDODelta. Dit samenwerkingsverband was gericht op afstemming. Er werden niet perse samen zaken ontwikkeld, maar waar mogelijk trokken de waterschappen samen op. Onderdeel van deze samenwerking was het onderhouden van contacten met de gemeenten. De

vijf waterschappen maakten onderling een indeling waardoor ieder waterschap aanspreekpunt was voor zijn eigen kerngemeenten (gemeenten die geheel of voor het grootste gedeelte in hun gebied liggen). In WDODelta liggen 22 gemeenten geheel of deels. Een eerste bijeenkomst met gemeenten werd door genoemde waterschappen gehouden in september 2018. In januari 2019 hield WDODelta een tweede bijeenkomst met de kerngemeenten.

Ook was er een samenwerkingsverband tussen de Overijsselse waterschappen WDODelta en Vechtstromen met de provincie Overijssel en een samenwerkingsverband van de provincie Drenthe met de Drentse waterschappen Hunze en Aa's, Noorderzijlvest en WDODelta. De samenwerking met de provincies was met name gericht op afstemming op het gebied van communicatie met de insteek: waar nodig verwijzen we naar elkaars verkiezingen. Tevens organiseerden beide provincies in samenwerking met de waterschappen verkiezingsfestivals.

1.3 Kieswet en Waterschapswet

In het Reglement voor Waterschap Drents Overijsselse Delta is het aantal leden van het algemeen bestuur en het aantal geborgde zetels bepaald. Het gehele verkiezingsproces is in de Kieswet geregeld. De Waterschapswet geeft een regeling voor de benoeming op de geborgde zetels.

1.4 Bestuurssamenstelling

Het algemeen bestuur van het waterschap bestaat uit 29 leden. 21 leden worden voor de belangencategorie Ingezetenen gekozen. De overige acht zetels betreffen zogenaamde 'geborgde zetels'. Deze bestuursleden worden benoemd door belangenorganisaties, in ons geval: drie zetels vanuit de Kamers van Koophandel (KvK) voor de categorie Bedrijven; een zetel vanuit de Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE) voor de categorie Natuurterreinbeheerders en vier zetels vanuit LTO Noord voor de categorie Ongebouwd.

2. Voortraject

2.1 besluitvorming

Op 19 december 2017 verleende het algemeen bestuur een krediet voor de waterschapsverkiezingen van € 1.074.000,- (waarvan ruim € 900.000,- werd gereserveerd voor de wettelijk verplichte vergoeding aan gemeenten) en stemde het in met de aanpak van de verkiezingen.

Het dagelijks bestuur heeft op 1 mei 2018 de leden van het hoofdstembureau (=centraal stembureau) benoemd. Het algemeen bestuur heeft de gemeente Zwolle aangewezen als vestigingsgemeente van het hoofdstembureau (=centraal stembureau). Het algemeen bestuur heeft op 21 november 2017 mandaat gegeven aan de Adviesgroep verkiezingscommunicatie (bestaande uit een afvaardiging vanuit het algemeen bestuur) om de communicatiestrategie nader in te vullen. Binnen de adviesgroep is tot een shortlist aan in te zetten middelen gekomen, die gepresenteerd is tijdens een Deltabijeenkomst op 7 november 2018.

2.2 Organisatie door gemeenten

De inliggende gemeenten waren verantwoordelijk voor het actieve deel van de verkiezing, zoals het vervaardigen van stempassen¹, kandidatenlijsten en stembiljetten, de daadwerkelijke stemming en het tellen van de stemmen. Er kon gestemd worden in stembureaus, ingericht door de gemeenten. Het uitgangspunt was dat er werd gestemd in de eigen gemeente en binnen het eigen waterschapsgebied. Een aantal gemeenten besloot tot het toestaan van stemmen in elk willekeurig stembureau binnen de eigen gemeente. De stemming is over het algemeen goed verlopen.

2.3 Beantwoording vragen rond de verkiezingen

Landelijk was een lijst met veelgestelde vragen opgesteld, die via de website raadpleegbaar was.

Rond de daadwerkelijke stemming hebben de telefonisten een lijst ontvangen van veelgestelde vragen over de stemming.

De Kiesraad had tevens een informatiepunt opengesteld bestemd voor vragen over de waterschapsverkiezingen.

---

¹ De stempassen voor de provincie waren net als vier jaar geleden blauw en die voor het waterschap groen. Gemeenten mogen zelf weten welke kleur de stempas krijgt, maar blauw is al heel lang voor de verkiezingen van Provinciale Staten in gebruik.

Deze wijze van beantwoording van vragen werkte prima. Er kwamen weinig vragen door naar de interne projectorganisatie. De vragen konden al eerder worden afgevangen.

3. Kiezersbestanden

De gemeenten waren verantwoordelijk voor de opbouw van de kiezersbestanden (bepalen kiesgerechtigdheid). Ter ondersteuning van de bestandsopbouw is op initiatief van de Unie van Waterschappen een grenzenkaart gemaakt, waaruit de gemeenten zouden kunnen afleiden hoe de waterschapsgrenzen liepen. Op een aan hen gestelde vraag gaven de binnen WDODelta liggende gemeenten aan geen problemen te ondervinden met het opmaken van het kiezersbestand.

4. Registratie en kandidaatstelling

4.1 Partijen

De volgende partijen zijn landelijk bij de Kiesraad geregistreerd. Deze registratie werkte door voor de waterschapsverkiezingen:

- VVD
- CDA
- Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP)
- ChristenUnie
- 50PLUS

Omdat dit de eerste verkiezing was van WDODelta moesten partijen die niet reeds bij de Kiesraad zijn geregistreerd zich 'opnieuw' registreren. De volgende partijen zijn in het register van Waterschap Drents Overijsselse Delta ingeschreven:

- AWP niet politiek wel deskundig
- Water Natuurlijk
- Gemeentebelangen Drenthe ~ Overijssel

4.2 Kandidaatstelling

Op 4 februari 2019 was de dag van kandidaatstelling. Partijen konden op deze dag hun kandidatenlijsten indienen. Wederom omdat dit de eerste verkiezing was van WDODelta moesten bij iedere kandidatenlijst 30 ondersteunersverklaringen worden overgelegd. (Wanneer er sprake is van een zittend algemeen bestuur en de betreffende partij in dat bestuur zitting heeft, geldt deze eis namelijk niet.)

Voor de kandidaatstelling werd gebruik gemaakt van het programma OSV (Ondersteunende Software Verkiezingen) zoals dat ook wordt gebruikt door de Kiesraad. Naast de invoer in OSV, moesten de stukken ook op papier worden ingeleverd. In totaal hebben bovengenoemde partijen samen 141 kandidaten geleverd. 28 vrouwen en 113 mannen.

Aan partijen is vooraf de mogelijkheid geboden om een ambtelijke voorcontrole op de stukken te laten uitvoeren. Alle partijen hebben van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Voor de (voor)controle van de kandidatenlijst was toegang tot de basisregistratie personen (BRP) nodig. De controle in het BRP heeft de gemeente Zwolle voor het waterschap gedaan. Het projectteam heeft zelf de controle voor ingezetenschap uitgevoerd. De voorcontrole bleek nuttig, waardoor fouten tijdig voor de dag van kandidaatstelling konden worden hersteld.

Tijdens de voorcontrole werd geconstateerd dat op het modelondersteunersverklaring alleen wordt vereist dat de gemeente controleert of de ondersteuner in de gemeente woont (en niet of deze binnen het waterschapsgebied woont). Deze mogelijke omissie is ingebracht in het proces van de landelijke evaluatie die door de Unie van Waterschappen wordt uitgevoerd.

Over het algemeen is het proces van kandidaatstelling goed verlopen.

5. Stemming en uitslag

5.1 Stembescheiden

De gemeenten zorgden voor de vervaardiging en verspreiding van de stempassen en de kandidatenlijsten. De verspreiding is over het algemeen goed verlopen. Alleen in Ommen-Hardenberg werden kandidatenlijsten verspreid waarop de onjuiste stembureaus stonden vermeld. (In Vechtstromen die voor Drents Overijsselse Delta en andersom). Dit is hersteld door gerichte communicatie door de gemeente. Het Waterschap heeft geen berichten ontvangen dat verkeerde stempassen zijn verspreid.

5.2 Telling, vaststellen uitslag, benoeming en installatie

De stembureaus van de gemeenten waren verantwoordelijk voor het tellen van de stemmen. De per stembureau handmatig getelde stemmen, werden vervolgens overgebracht naar de gemeentehuizen. Omdat de gemeenten twee of meer verkiezingen tegelijkertijd moesten houden, gaven zij aan behoefte te hebben aan extra stembureauleden, tellers en invoerders in OSV. Het waterschap heeft hiervoor een oproep op intranet geplaatst, waarbij werd aangegeven dat medewerkers zelf contact moesten zoeken met een bepaalde gemeente en dit in eigen tijd diende te geschieden.

De gemeenten mailden de voorlopige uitslag, te weten de tellingen op lijstniveau, op donderdagmorgen 21 maart door aan het waterschap. De gemeenten belden vervolgens tevens of de uitslag was ontvangen. Het was nuttig dat deze extra stap was afgesproken, want in sommige gevallen bleken de mail niet of veel later aan te komen. Navraag leerde dat dit aan een interne instelling bij het waterschap ligt.

De leden van de projectgroep waterschapsverkiezingen verwerkten deze uitslagen meteen donderdagmorgen. Zodoende was het voor het waterschap mogelijk om donderdagmorgen 21 maart al een voorlopige uitslag op lijstniveau beschikbaar te hebben. Op 21 maart is er met drie medewerkers full time en non-stop gewerkt aan het mogelijk maken van de presentatie van de voorlopige uitslag om 16:00 uur. Tevens kon de voorlopige uitslag tijdig bij de Unie van Waterschappen worden aangeleverd. De Unie van Waterschappen verzond om 16:00 uur een persbericht met daarin opkomstcijfers voor zover bekend en welke partij waarschijnlijk de grootste was geworden.

Op donderdag 21 en vrijdag 22 maart dienden de gemeenten hun processen-verbaal met tellingen over te brengen naar het waterschap. Nieuw was dat de gemeenten daarbij geen gebruik meer mochten maken van USB sticks. De uitslagen dienden door leden van het projectteam dus handmatig van de verzamelprocessen-verbaal te worden overgenomen in OSV. Dit moest per gemeente tweemaal gebeuren (vier ogen principe). Medewerkers van de noordelijke waterschappen Hunze en Aa's, Noorderzijlvest, Fryslân en WDODelta hebben samen met de provincie Drenthe op vrijdagmorgen 22 maart van 11:00 tot 13:00 uur in het gemeentehuis van Assen zitting gehouden voor het in ontvangst nemen van deze stukken. De gemeente Assen fungeert namelijk ook als centraal stembureau voor de Provinciale Statenverkiezingen. Dit bespaarde de gemeenten reistijd. Deze service werd door de gemeenten zeer op prijs gesteld.

De Overijsselse gemeenten leverden hun stukken op donderdag 21 en vrijdag 22 maart in op het waterschapskantoor te Zwolle. De gemeenten die meededen aan het Experiment centraal tellen konden hun uitslagen echter pas vrijdagmiddag na 15:00 uur leveren.

Na het in ontvangst nemen van de stukken, voerden twee medewerkers de tellingen in in OSV. Hier is tot en met vrijdagavond 22 maart 19:30 uur aan gewerkt. Daarna zijn alle stukken, formaliteiten en praktische zaken ten behoeve van de benoeming van de nieuwe leden van het algemeen bestuur geregeld, hieraan is al met al door vier medewerkers tot vrijdagavond 22 maart 23:00 uur aan gewerkt.

Op vrijdagavond 22 maart zijn de gekozen en vertrekkende leden informeel per mail geïnformeerd. Tijdens de bijeenkomst van het centraal stembureau tot vaststellen van de definitieve uitslag bleek dat deze mails in sommige gevallen helaas niet zijn aangekomen.

De definitieve uitslag (op kandidaat niveau) is door de voorzitter van het centraal stembureau (dit is bij de waterschappen de dijkgraaf) gepresenteerd tijdens een openbare zitting op maandag 25 maart 2019 om 10:00 uur. Deze zitting is uitgezonden via de website van WDODelta.

De zitting was druk bezocht. Aansluitend hebben de aanwezige gekozen leden hun benoemingsbrief ontvangen en hebben zij zoveel mogelijk voldaan aan de vereisten voor benoeming. Hiervoor hadden zij tot uiterlijk woensdagmorgen 27 maart 11:00 uur de gelegenheid.

Het algemeen bestuur heeft op woensdagmiddag 27 maart de geloofsbrieven onderzocht en de gekozenen toegelaten tot het algemeen bestuur. Op 28 maart 2019 was de eerste vergadering van het algemeen bestuur, waarin de nieuwe bestuursleden zijn geïnstalleerd door middel van het afleggen van de eed of verklaring en belofte. Een overzicht van het nieuwe bestuur, inclusief de geborgde zetels, is opgenomen in bijlage 1.

5.3 Opkomst

De inliggende gemeenten hebben in totaal aan 491.238 kiezers een stempas gezonden. Er zijn in totaal 276.640 stemmen zijn uitgebracht, waarvan 5362 blanco en 1037 ongeldig. Het aantal blanco en ongeldige stemmen is, conform het landelijke beeld, vrij hoog. Een reden hiervoor zou kunnen zijn de relatieve onbekendheid met (de kandidaten van) het waterschap. Vier jaar geleden was een verklaring ook nog de relatieve onbekendheid met het werk van het waterschap. Het werk van het waterschap is nu meer bekend, wellicht vanwege de wateroverlast in het voorjaar van 2018 en de droge zomer van datzelfde jaar. In de paragraaf over communicatie wordt hier nader op in gegaan.

Het opkomstpercentage bij Waterschap Drents Overijsselse Delta bedroeg 57,5%. Dit betekende het op één na hoogste opkomstpercentage. Alleen het opkomstpercentages bij Vallei en Veluwe (58,2%) was hoger. In 2019 was het opkomstpercentage bij de waterschappen Reest en Wieden en Groot Salland gezamenlijk 49%.

5.4 Centraal stembureau/hoofdstembureau

Het centraal stembureau was qua samenstelling gelijk aan het hoofdstembureau en bestond uit vijf leden inclusief de voorzitter. (Op grond van artikel E2 van het Kiesbesluit, hoeven ter zitting slechts drie leden aanwezig te zijn) De waterschapsvoorzitter is van rechtswege voorzitter van het stembureau. Het dagelijks bestuur heeft als lid en plaatsvervangend voorzitter de burgemeester van de gemeente Olst-Wijhe benoemd. Het dagelijks bestuur vond het namelijk wenselijk dat met name bij het vaststellen van de uitslag het stembureau niet alleen zou bestaan uit interne leden. Daarnaast benoemde het dagelijks bestuur de projectleider waterschapsverkiezingen en twee overige leden vanuit de ambtelijke organisatie tot stembureau lid. Tevens zijn vanuit de ambtelijke organisatie drie plaatsvervangend leden benoemd.

Het stembureau heeft een rol gehad bij de registratie, kandidaatstelling en het vaststellen van de uitslag.

Het centraal stembureau/hoofdstembureau is zesmaal bijeengekomen:

- 21 november 2018 : Zitting beslissing registratieverzoek AWP niet politiek wel deskundig
- 5 december 2018 : Zitting beslissing registratieverzoek Gemeentebelangen Drenthe ~ Overijssel
- 20 december 2018 : Zitting beslissing registratieverzoek Water Natuurlijk
- 5 februari 2019 : Zitting tot het onderzoeken van de ingeleverde kandidatenlijsten (artikel I1 Kieswet);
- 8 februari 2019 : Zitting voor de beslissing over de geldigheid van de ingeleverde kandidatenlijsten en voor het nummeren van de kandidatenlijsten (artikel I4 j° I11 en I12 Kieswet)
→ openbare zitting;
- 25 maart 2019 : Zitting tot het vaststellen van de definitieve uitslag van de verkiezingen
→ openbare zitting.

6. Communicatie

In de aanloop naar de verkiezingen is samen met een afvaardiging van het algemeen bestuur een adviescommissie (AC) samengesteld. Deze AC boog zich over de voorgestelde communicatieaanpak van de projectgroep verkiezingen en had mandaat om hier namens het algemeen bestuur over te beslissen. Het besluitvormingsproces verliep soepel. De commissie heeft in twee bijeenkomsten een afgewogen keuze gemaakt uit een longlist van verschillende middelen met bijbehorende kosten. De keuzes van de adviescommissieleden waren weliswaar niet unaniem maar leidden tot een afgewogen middelenpakket waarmee de doelstellingen en doelgroepen evenwichtig benaderd konden worden. Daarbij is expliciet de keuze gemaakt om geen geld uit te geven aan gadgets, en dat het organiseren van debatten des partijen was. De gemaakte keuzes zijn vermeld in het document 'Communicatiestrategie en –aanpak verkiezingen WDOdelta 2019'. Van deze richtlijn is de projectgroep niet afgeweken.

Op 7 november 2018 is in een themabijeenkomst met het algemeen bestuur deze communicatiestrategie en –aanpak gepresenteerd.

Nieuw dit keer was een landelijke opkomstbevorderende campagne die leidend was in de communicatie en waarbij alle waterschappen zich aansloten met een regionale vertaling. Dit genereerde veel overkoepelende publiciteit en herkenbaarheid. Het thema van de campagne was: *iedereen heeft iets met water*. Doelstelling was de kiezer informeren dat er verkiezingen zijn, wat de waterschappen doen en dat er wat te kiezen valt. De landelijke campagne werd door de bestuursleden beter geacht dan vier jaar geleden.

Daarnaast is landelijk vanuit de Unie van Waterschappen ook de digitale stemhulp *MijnStem* ingezet. Ook hierbij is WDOdelta aangesloten.

De communicatie is apart geëvalueerd in het document 'Evaluatie communicatie'

7. Kosten

Voor het totale project heeft het algemeen bestuur op 19 december 2017 (kenmerk Z/17/014544-62546) een krediet beschikbaar gesteld van € 1.074.000,-. Dit bedrag was als volgt opgebouwd:

- € 904.000,- was bestemd voor de bijdrage die WDOdelta op grond van artikel 98, tweede lid, Waterschapswet moest voldoen aan de gemeenten, voor het organiseren van de verkiezingen;
- € 100.000,- was bestemd voor de externe kosten voor communicatie;
- € 70.000,- was bestemd voor interne kosten, dit betreft de tijdsbesteding van eigen medewerkers voor projectorganisatie, bestuurlijke zaken, juridisch zaken en communicatie.

In de volgende tabel is het verschil zichtbaar tussen de begrote en werkelijk gemaakte kosten:

Activiteit	Begroting	Gemaakte kosten	Vershil
Vergoeding aan gemeenten	904.000	424.011,51 ²	479.988,49
Externe kosten communicatie	100.000	84.321,84	15.678,16
Interne kosten	70.000	86.975,63	- 16.975,63
Totaal	1.074.000	593.642,98	478.691,02

Conclusie

De kosten voor het project verkiezingen zijn binnen het budget gebleven. Zoals in bovenstaande tabel is te zien, is er van het verleende krediet nog € 478.691,02 over. De kosten voor externe communicatie zijn ruim binnen het budget gebleven. Bij de interne kosten was sprake van een overschrijding. Dit kwam mede doordat de deelname aan het verkiezingsfestival Democracy meer interne uren kostte dan verwacht.

8. Projectleiding en –uitvoering

Het project is gestart met het vaststellen van de doelstellingen van het project en de kredietverstrekking door het algemeen bestuur op 19 december 2017 (Z/17/014544-62546). Tijdens

het project is er een wisseling geweest in projectleiderschap van de adviseur bestuur en relaties naar de adviseur juridische zaken. Het afdelingshoofd Bestuur en Organisatie was opdrachtgever en budgethouder. De projectgroep bestond naast de projectleider en de adviseur Bestuur en Relaties uit een adviseur communicatie en een informatieadviseur. De projectgroep werd op communicatiegebied ondersteund door meerdere medewerkers vanuit het cluster communicatie. Deze werden, indien nodig, door de adviseur communicatie bij het project betrokken. Vooral de laatste drie maanden voor de dag van stemming, 20 maart 2019, is een sterke wissel getrokken op de leden van de projectgroep.

9. Vragen aan nieuwe leden van het algemeen bestuur

Op 8 mei 2019 is de nieuwe algemeen bestuursleden per mail de vraag gesteld om tips en tops te benoemen over het verkiezingstraject. De gestelde vraag en de gegeven antwoorden zijn toegevoegd als bijlage 2.

10. Conclusie

De doelstellingen van het project waterschapsverkiezingen 2019 zijn behaald:

1. Enthousiasmeren kandidaten voor verkiezingsdeelname: er hebben zich 141 kandidaten gemeld, waarvan 28 vrouwen.
2. Rechtmatige (in formeel opzicht foutloos verlopen verkiezingen): Het verkiezingsproject is procesmatig zeer goed verlopen. Alle acties en formele besluiten zijn conform wetgeving en planning genomen. Er hebben zich geen noemenswaardige problemen voorgedaan en er zijn geen procedures geweest.
3. Rechtmatige benoeming (toelating) van een nieuw algemeen bestuur op 28 maart 2019: Op 27 maart zijn de geloofsbrieven onderzocht en op 28 maart zijn de verkozen en benoemde leden alle als lid van het algemeen bestuur toegelaten;
4. Uitgevoerde communicatie volgens een met de Adviesgroep verkiezingscommunicatie afgestemd communicatieplan: Deze doelstelling is behaald: De keuzes van de Adviesgroep leidden tot een afgewogen middelenpakket waarmee de doelstellingen en doelgroepen evenwichtig benaderd konden worden. Daarbij is expliciet de keuze gemaakt om geen geld uit te geven aan gadgets, en dat het organiseren van debatten des partijen was. Van deze richtlijn is de projectgroep niet afgeweken.

De communicatiedoelstellingen van het project waterschapsverkiezingen 2019 zijn ook behaald:

1. Informeren en stimuleren potentiële kandidaten:
  - Met extra focus op ondervertegenwoordigde groepen als jongeren, vrouwen en nieuwe Nederlanders. Begin 2018 zijn diverse activiteiten in gang gezet zoals een informatieavond voor geïnteresseerden, de cursus 'Actief voor het waterschap' van ProDemos, bijeenkomsten van Vrouwen Kiezen, een bijeenkomst voor leden van politieke jongerenorganisaties. Al deze activiteiten hebben aandacht gekregen via social media en op de speciale verkiezingenpagina op de website.
  - Het doel is gehaald al bleek de doelgroep nieuwe Nederlanders moeilijk bereikbaar. Het rendement van de ProDemos cursus was relatief laag, maar enkele personen die deze cursus volgden, stonden vervolgens op een kandidatenlijst. Toch was deze cursus de investering waard omdat deze de onofficiële start van de verkiezingscommunicatie markeerde en mooie haakjes gaf voor communicatie via social media en website.
2. Bevorderen van de opkomst
De aanpak was gebaseerd op:
  - aansluiten bij landelijke campagne door consequent beeld- en taalgebruik op posters, banners, buitenreclame, radio, website, social media;
  - duidelijk maken dat er wat te kiezen valt: naast de digitale stembulp hebben we ook '*wij vinden het belangrijk dat*'-stellingen geïntroduceerd als inhoudelijk drager voor communicatie;

- kansen pakken: inhaken met persberichten en artikelen bij actualiteiten (openingen, bijeenkomsten, dijkgraaf en bestuurders naar voren schuiven, digitale aftelkalender);
- ambassadeurs benutten door medewerkers te betrekken bij de campagne, o.a. door sneak preview, interne communicatie(plan) en zichtbare beelden op schermen, spiegels bij toiletten, W-connect, inzet voorlichters en vrijwilligers bij jongerenevenementen en de educatie gamen;
- samenwerking zoeken door met provincies regelmatig af te stemmen en naar elkaar door te verwijzen in artikelen in huis- aan- huisbladen en logo's op website. Samen met de provincie Drenthe zijn bij wijze van experiment diverse DemoCrazy festivals (MBO/HBO) georganiseerd voor en door jongeren. Ook met ProDemos zijn twee festivals in Drenthe en Overijssel georganiseerd; deze konden helaas geen doorgang vinden vanwege aanslagen in Utrecht op 18 maart; hierdoor werden alle verkiezingsactiviteiten stilgelegd. Daarnaast hebben de noordelijke waterschappen samen opgetrokken om inkoopvoordeel te kunnen behalen.

Het doel is overall gehaald; er deden zich vele kansen voor publiciteit voor en met name de aftelkalender als dagelijks informatiehaakje werkte goed. Het samen optrekken met andere waterschappen had efficiënter en intensiever gekund door meer centrale regie te voeren en minder in te zetten op regionaal maatwerk en juist meer op uniforme uitingen. Ook de intentie rondom de jongerenfestivals om samen te werken met de provincie Overijssel en ons te richten op die specifieke doelgroep was goed. De uitvoering verliep niet vlekkeloos; er ging teveel tijd zitten in de opstart waardoor de planning en uitvoering in de knel kwamen. Ook de afstemming verliep niet optimaal. Het traject was daardoor zeer arbeidsintensief. Het waterschap is onvoldoende uit de verf gekomen. De organisatie van de ProDemos festivals verliep soepeler; helaas hebben we daar de uitvoering niet van kunnen ervaren.

3. Bekendmaken van de uitslag

- Op 21 maart is een feestelijke bijeenkomst georganiseerd waarbij de voorlopige uitslag is gepresenteerd. Dit was de opmaat voor de officiële bekendmaking op 25 maart.
- Doel van bijeenkomst presentatie voorlopige uitslag is gehaald: opkomst was hoog (ca. 150 mensen), sfeer was goed, aankleding met groot scherm en vlaggetjes was feestelijk en niet overdreven. De aanloop naar de voorlopige uitslag had iets korter gemogen. De officiële bekendmaking had iets meer aangekleed mogen zijn; volgende keer in ieder geval zorgen voor koffie en een versnapering.

Overall resultaat van de verkiezingen is onder andere een hogere opkomst (57,5%) en meer diversiteit in het bestuur. Doelen die we voor ogen hadden toen we aan de opkomstbevorderende campagne begonnen.

De verkiezingskosten zijn tevens ruim binnen het budget gebleven.

11. Aanbevelingen

Samenwerking

- Bij de volgende verkiezingen, mits deze op dezelfde manier worden georganiseerd, weer samen optrekken met buurwaterschappen, gemeenten en provincies. Het is dan wel nodig om vooraf te bepalen welk doel we met deze samenwerking willen behalen.

Kandidaatstelling

- De lijstinleveraars bij de volgende verkiezingen weer de mogelijkheid te bieden een voorcontrole uit te voeren op de in te leveren documenten;
- Voorafgaand aan de voorcontrole het bestand met de kandidatenlijst (H1) te laten mailen, voor controle in de basisregistratie personen (BRP);
- De controle in het BRP weer laten doen door de gemeente Zwolle, maar daarbij alert zijn dat de controle op ingezetenschap door het waterschap moet gebeuren;
- De gemeenten er bij de volgende verkiezingen op te wijzen baliemedewerkers beter te instrueren over het afleggen van ondersteunersverklaringen. Ondersteuners moeten namelijk wonen in de gemeente en binnen de waterschapsgrenzen.

Stemming en uitslag

- Voor het projectteam moet tussen de dag van stemming en dag van bekendmaken van de definitieve uitslag een aparte, af te sluiten ruimte beschikbaar zijn voorzien van een bureau;
- De gemeenten leveren de voorlopige uitslagen op donderdagochtend aan via de e mail en bellen na voor ontvangst. Het waterschap moet vooraf (intern) controleren of het ontvangen van e mail op deze wijze technisch mogelijk is;
- Nadenken over de vraag of bij een volgende verkiezing voorlopig benoemde kandidaten informeel moeten worden geïnformeerd. E mails bleken in sommige gevallen niet aangekomen te zijn en deze wijze van communiceren werd soms als pijnlijk ervaren voor mensen die door voorkeurszetels werden gepasseerd.

12. Kerncijfers

leden Algemeen Bestuur	:		29
zetelinvulling zonder verkiezing	:		8
(geborgde zetels)		(3 bedrijven, 1 natuur, 4 ongebouwd)	
partijen	:		8
kandidaten	:		141
gekozen bestuursleden	:	15 (ingezetenen)	
gekozen bestuursleden: m/v	:		113/ 28
benoemde bestuursleden	:		6 / 2
bestuurssamenstelling m/v	:		21 / 8
kiezers	:		491.238
verkiezingskosten	:		€ 520.509,35
per verkiesbare zetel (21)	:		€ 24.786,16
per zetel (29)	:		€ 17.948,60
per zetel per jaar	:		€ 4487,15
per kiezer	:	€	1,06
per kiezer per jaar	:	€	0,26

Bijlage 1 Overzicht Algemeen Bestuur per 28 maart 2019

Ingezetenen	
Water Natuurlijk	Marion Wichard-den Boggende
	Anna Veldhoen
	Ed Piek
	Obe Brandsma
	Wim Konter
VVD	Mark Strolenberg
	Carmen Hunger
	Hans Wijnen
	Karst Spijkervet
CDA	Henk Oegema
	Gerrit Tuten
	Miranda Wesselink
Gemeentebelangen Drenthe ~ Overijssel	Tilko Gernaat
	Jolande Onderdijk-Schroten
	Rudi Hooch Antink
ChristenUnie	Herman Odink
	Betty Poutsma-Jansen
AWP niet politiek wel deskundig	Arja Doornbos
	Jan van Oorschot
50PLUS	Gerrit Westerhof
Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP)	Jan Visscher
Geborgd	
Ongebouwd	Hans Pereboom
	Frits Timmerman
	Wim van Ittersum
	Louise Trompert-Vrielink
Bedrijven	Breun Breunissen
	Eef Leeuw
	Esmée Pater
Natuur	Mark Tuit

Bijlage 2 Gestelde vragen aan nieuwe algemeen bestuursleden

Per e mail gestelde vraag aan alle algemeen bestuursleden

Geacht lid van het algemeen bestuur,

De verkiezingen zijn alweer een poosje achter de rug en nu is het tijd voor een evaluatie.

Het verkiezingstraject kende globaal het volgend pad:

- Voorjaar 2018: cursus voor aspirant-bestuursleden door ProDemos
- Informatiebijeenkomst voor kandidaat bestuursleden
- Themabijeenkomst op 7 november 2018 over Stemhulp en communicatiestrategie
- November/december 2018: formulering stellingen voor positionering op website waterschap en als input voor (eigen) communicatielijijn.
- Stellingenavond ten behoeve van stemhulp MijnStem
- Registratie van partijen tot 24 december 2018
- Dag van kandidaatstelling: 4 februari 2019
- Start landelijke verkiezingscampagne en lancering Stemhulp MijnStem
- Pasfoto's en promotiefilmpjes van partijen gefaciliteerd door waterschap
- Social mediatraining door waterschap
- Inzet diverse communicatiemiddelen door waterschap zoals verkiezingswebsite, cinegraphicwedstrijd, twitterberichten, digitale aftelkalender
- 20 maart 2019: dag van stemming
- 21 maart 2019 16:00 uur: bekendmaking voorlopige uitslag
- 22 maart 2019 avond: informeel bericht aan verkozenen vanuit projectteam
- 25 maart 2019: presentatie definitieve uitslag
- 27 maart 2019: afscheid zittend algemeen bestuur en onderzoek geloofsbrieven verkozenen en benoemden
- 28 maart 2019: installatie nieuw algemeen bestuur

Wij willen graag weten hoe u dit traject hebt ervaren en horen graag het volgende:

1. uw top drie van wat goed ging (het liefst voorzien van een toelichting) en
2. uw top drie van wat beter kon (het liefst voorzien van een toelichting).
3. wat u ons verder nog zou willen meegeven.

De antwoorden:

1. Uw top drie van wat goed ging:

- In het algemeen veel complimenten hoe het waterschap dit heeft opgepakt en neergezet
- Helderheid over procedure en tijdig goed in beeld
- Website/social media: prima; het waterschap heeft goed aan de weg getimmerd, ook met billboards
- Cursus Pro Demos voor aspirant-kandidaten: goed initiatief
- Initiatief social media training: prima. Kennis bij deelnemers zeer divers, waardoor het toch minder goed verliep. Lastig om hier op een goede manier invulling aan te geven, handleidingen waren wel goed.
- Goede communicatie naar algemeen bestuursleden via de mail
- Social mediatraining was zeer waardevol en voor herhaling vatbaar.
- De opkomstbevorderende campagne was positief. Dit was in 2015 anders. Toen werd ingespeeld op angsten.
- De procedurs die het waterschap heeft gevoerd zoals registratie, vaststelling lijsten enz. verliep procedureel uitstekend.

- Gebruik social media was van een goed niveau. Let wel op je doelgroep. Twitter is voor journalisten en Facebook is meer voor het grote publiek. Ik heb geen ervaring met snapchat of instagram. Linked in is onderbelicht.
- De communicatieuitingen van het waterschap. Vooral de aftelkalender bood mogelijkheden om bij aan te sluiten met de eigen campagne.
- Goed dat de kandidaten op vrijdagavond (22 maart) al bericht kregen en niet hoefden te wachten op de officiële bekendmaking op maandag.
- De installatievergadering. Volop aandacht voor nieuwe kandidaten met beperkte spreektijd voor partijen voor een eerste reactie. Wat fijn was voor de goed gevulde publieke tribune.
- Jullie begonnen zo mooi op tijd! Liep allemaal parallel met wat er binnen een partij zoal moet gebeuren.
- Jullie activiteiten zetten Water op de kaart op een aansprekende wijze.
- En nooit was jullie iets teveel. Vroeg je om info, je kreeg het; vroeg je om folders of infographics, het was er.
- Rondom de verkiezing zelf ervoer ik attente aandacht. Van 21-28 maart waren jullie dienstbaar.
- De installatie van het nieuwe AB op 28 maart
- Het afscheid van de zittende AB leden op 27 maart
- De presentatie van de definitieve uitslag per 25 maart
- De uitslagenmiddag op 21 maart. Wij vonden de ruimte heel mooi, sfeervol ingericht. Ook opbouw om tot bekendmaking te komen werd met spanning gebracht.
- Inzet communicatiemiddelen. Heel veel inzet gepleegd om bekendheid te geven aan de op handen zijnde waterschapsverkiezingen en te werken aan opkomstbevordering.
- Facilitering pasfoto's en promotiefilmpje. Gewaardeerd dat dit opgepakt is door het waterschap. Klein minpuntje hierbij was een wat minder aansprekende plaats voor het promotiefilmpje dan vier jaar terug (omgeving IJssel).
- De stellingen voor www.wdodelta.nl en de stembijstand waren zinvol maar hadden nog wat meer op elkaar afgestemd mogen worden. De digitale aftelkalender was leuk, de inhoud het bewaren/blijven aanbieden waard!
- Pasfoto's en promotiefilmpje voor website WDODelta, leuk gedaan, misschien mag dit nog wat meer diepgang krijgen dan slechts snelle quote.
- De officiële verkiezingsactiviteiten/bijeenkomsten en uitslag waren goed georganiseerd.
- In het algemeen zijn de zaken goed verlopen en heb gemerkt dat ik in een professionele organisatie ben terechtgekomen, waarvoor mijn waardering. Dit geldt met name communicatie en organisatie richting ons als nieuw AB leden.
- De voorlopige uitslag op 21 maart was heel gezellig en feestelijk georganiseerd. Er was echt werk van gemaakt!
- De installatie van het nieuwe bestuur op 28 maart was zowel feestelijk als formeel. Heel gezellig!
- De communicatie gedurende het hele traject verliep aangenaam. Altijd positief en meewerkend.
- De betrokkenheid van het waterschap bij de verkiezingen is goed.

2. Uw top drie van wat beter kon:

- Stellingenavond eigen waterschapsstellingen en vervolg: avond was rommelig, nogal dubbelop met Stembijstand. Geen/nauwelijks meerwaarde.
- Pasfoto's waterschap kwamen minder goed uit de verf en was erg laat voor de campagne. Geloofsbrieven en dergelijke: met post en over internet : enkele verschillen in versies.
- Veel aandacht voor verkiezingsdag en minder aandacht voor verkiezingsuitslag. Veel mensen hebben gevraagd hoe het afgelopen is met de verkiezingen.
- We hebben geld uitgegeven aan een cursus van Prodemos. Niemand die de cursus heeft gevolgd zit nu in het AB of is fractievoorzitter. Dat is verspilling van geld en energie. Dit moet naar mijn mening een volgende keer op een andere manier gepland worden. In overleg met partijen bijvoorbeeld en hun kandidaten die nieuw zijn. Dus ook later in de tijd. Wel kun je een algemene informatiebijeenkomst houden om potentiële kandidaten te informeren.
- Uitslagen werden op 21 maart in tweede helft van de middag gepresenteerd terwijl andere waterschappen dit al op een eerder tijdstip wisten te presenteren. Dit moet een volgende keer ook in ons waterschap eerder kunnen of landelijk afstemmen met de Unie dat een en ander tegelijkertijd wordt gepresenteerd.

- Training sociale media. Het nivoverschil van de deelnemers was te groot
- Uitslagenmiddag. Programma was vooral gericht op externen (met camera en podium met interviews) en er was te weinig oog voor spanning en emoties bij de kandidaten en partijen
- Het waterschap was dienstbaar, zo dienstbaar zelfs dat de 'waarschijnlijkheid van verkozen te zijn' werd gedeeld met verzoek niet 'extern' te delen. Voor hen die door voorkeuzetels 'gepasseerd' werden, niet handig...Ook wat ongemakkelijk voor hen die passeerden.
- Bij de sociale mediatraining van WDOD is er teveel verschil tussen de deelnemers. Als je er al actief mee bezig bent had je er bijna niets aan, alleen kennismaking.
- Bij de stellingenavond stembulp Mijn Stem duurde de aanloop veel te lang waardoor de avond onnodig lang duurde. Slecht timemanagement. De stelling over de geborgde zetels hoort niet in de stembulp thuis omdat de Tweede Kamer hierover gaat en niet het waterschap.
- Voordat de voorlopige uitslag bekend gemaakt wordt is er een te lange aanloop. Iedereen is benieuwd en wil het zo snel mogelijk horen.
- Onze partij niet gebaat bij hoge opkomstcijfers omdat dit voor ons per definitie nadelig is. Ik weet niet wat het effect van de WDOD inspanningen is bij de opkomst. Als men voor de provincie gaat stemmen stemt men ook voor het waterschap.
- Er is verschil in het bekend maken van de voorkeurstemmen per gemeente. We moesten soms lang wachten op de voorkeurstemmen terwijl dit bij de PS al bekend was.
- Stellingenavond 8 januari. Slechte conceptstellingen en daarna bleken er nog een aantal niet goed te zijn. De mevrouw die dit begeleidde vonden wij heel slecht. Al met al zijn wij van mening dat dit bureau een slechte keus was. Enige pluspunt t.o.v. vorige opzetten stemwijzers vonden wij de wijze van presentatie antwoorden en vooral de uitkomst. Wij houden meer van de manier waarop dat nu gedaan is dan dat je op een aantal assen wordt gepositioneerd.
- Volgens ons is er veel minder aandacht geschonken aan de lancering van de stembulp/stembijzener.
- Organiseren van de themabijeenkomst op 7 november 2018 over Stembulp en communicatiestrategie. Het was die dag dankdag. Er zouden op biddag in maart en dankdag in november geen vergaderingen worden belegd. Maar daar is gelukkig al positief op gereageerd door de dijkgraaf om daar in de toekomst nog alerter op te zijn.
- De prodemos cursus had mogelijk een groter bereik kunnen hebben in het najaar (sept.)
- De landelijke verkiezings campagne vond ik matig. Te creatief ingevuld, ipv heldere boodschappen. Waarschijnlijk dure 3-hoeksborden (in alle gemeenten?) waarop de posters jammer genoeg langs de weg slecht leesbaar waren voor passanten.(te donker met teveel, creatieve, tekst)
- De beperkte verkiezingskrant WDOD in HAH bladen is slechter gezien en van mindere kwaliteit gebleken dan bijvoorbeeld de laatste verkiezingskrant van Reest en Wieden, waarin toen info waterschap, partijen en meerdere kandidaten plus enkele stellingen per partij werden gecombineerd in een aparte verkiezingskrant. Ook is de kans gemist om een dergelijke krant voor Drenthe en Overijssel apart, samen met de Provincie te doen. Zie goed voorbeeld in Friesland dit jaar. Tip: ook opvragen van goede voorbeelden verkiezingskranten bij andere waterschappen....
- De planning had wat tijdiger en inzichtelijker gemogen, nu soms erg korte reactie termijnen. En nazoeken van mailtjes.
- Wat mijns inziens nog zou kunnen bijdragen aan een snelle integratie van de nieuwe ab leden zou het "verplicht" dragen van naambadges b.v. de 1e 3 maand bij alle bijeenkomsten van zowel de leden van AB en DB en de medewerkers waar we vooral mee te maken hebben.
- Tijdens de bijeenkomst dat de stellingen geformuleerd hadden moeten worden, waren er diverse partijen, waaronder ook 50PLUS, die het verkiezingsprogramma nog niet klaar hadden. Bij het formuleren van de stellingen had ik liever meer ruimte voor inbreng gehad.
- De cinegraphicwedstrijd is mij ontgaan.

3. Wat u ons verder nog zou willen meegeven:

- Debatavond voor waterschap? Al zal het lastig zijn om veel publiek te trekken. Nu gingen debatavonden hoofdzakelijk over provincie.
- Het waterschap staat toch in de schaduw van de provinciale verkiezingen maar hier heb ik ook geen passende antwoord op. Het is in ieder geval goed voor de opkomst dat we op dezelfde dag meeliften.
- Gebruik van een stemwijzer zeker een volgende keer weer doen.

- Goede communicatie tijdens verkiezingen. Zou mooi zijn om dit vier jaar vol te houden. Communicatieparagraaf met uitleg en betrekken inwoners bij projecten en besluiten.
- De afscheids- en installatievergadering waren heel goed georganiseerd.
- De informatie over wat doet het waterschap en wie zijn de partijen en kandidaten is nu teveel parallel en bijna concurrerend gecommuniceerd.
Landelijke campagne, + door WDOd, en dan nog meer en minder door de partijen.
Meer eenduidig, in verbinding en mogelijk nog meer gekoppeld met verkiezingen provinciale staten (per provincie) zou duidelijker, doelmatiger en voor kiezer gemakkelijker zijn!
(meer denken vanuit de doelgroep: kiezers en vanuit doel : verkiezingen)
Een goede en volledige verkiezingskrant (wo. Voor verkiezingen) sluit beter aan bij behoefte van kiezers om snel in- en overzicht te kunnen krijgen en vergelijk te kunnen maken.
En kan ook prima daarnaast digitaal aangeboden worden!
Dus het de kiezer makkelijker maken om snelle evenwichtige vergelijking te kunnen maken.
Dus minder parallelle sporen, minder kosten voor vlaggen, posters, digitale promotie etc.
Daarvoor is feedback halen bij kiezers over beleving van campagne ook waardevol, is/ wordt dit gedaan?
- Enkele goed georganiseerde debatten zo mogelijk evenwichtig met provincie(s) , belangengroepen en media samen zou leuk zijn.
- De campagne heeft onbehoorlijk veel tijd en energie gekost, regelmatig leuk, maar ook teveel inefficiënt. Zeker als ik dat met eerdere verkiezingen sinds 2000 vergelijk.
Het mooiste zijn de contacten / het bereiken van kiezers zelf.
Wat mij betreft dus de uitdaging om het voor kiezers en kandidaten gemakkelijker en eenduidiger te maken.
- Dat alles zeer goed verlopen is